

Који се дух јавља спиритистима

(Патријарх српски Павле, „Да нам буду јаснија нека питања наше вере“, књига 1, Београд, 1998; Гласник, јун 1978.)

ПИТАЊЕ: *Једна верница поставила ми је питање: Који се дух јавља спиритистима? Ако је зао дух, како је то могуће кад они своје сеансе изводе после дуже молитве, при чему се више пута осењују крсним знаком, прислужују кандило и имају иконе и крст? А ми верујемо да ђаво бежи од крста. - Нисам јој могао убедљиво одговорити на ово питање.*

ОДГОВОР: По учењу Светог писма, смрт је последица греха, „плата за грех је смрт“ (Рим. 6, 23). Да би спасао људе Господ Исус Христос је узео на Себе грехе света, а тиме уједно и њихову последицу - смрт, смрт на крсту. Но Спаситељ није остао под влашћу смрти, него је „смрћу уништио смрт“ и Својим васкрсењем људима „даровао живот вечни“ (Васкршњи тропар). У крсту Христовом као у жижи сустичу се, дакле, сва бесконачност Његове љубави према људима, којом Он страда и умире за све нас, и сва моћ Његове божанске силе којом васкрсава Себе и нас. Стога, Часни крст и може да буде символ целокупне хришћанске вере.

Учење о спасоносној сили крста Христовог налази се јасно изражено у Светом писму. Свети апостол Павле вели да је Исус Христос, оснивач и савршитељ вере наше „који је уместо предстојеће му радости претрпео крст, не марећи за срамоту“ (Јевр. 12, 2)¹, и тиме измирио нас који смо били слуге греха за смрт (Рим. 6, 16), и тако непријатељи Богу (Рим. 5, 10) - са Богом „створивши мир његовом крвљу на крсту“ (Кол. 1,20,22; Еф. 2,16). Он је избрисао обвезницу против нас која нас је оптуживала, и уништио ју је приковавши је на крст (Еф. 2, 14). Својом смрћу на крсту Он нас је ослободио испод власти ђавола. „Он је разоружао поглаварства и власти и осрамио их јавно победивши их кроз њега“ (Кол. 2,15), и „сатро онога који има власт над смрћу, тј. ђавола“. (Јевр. 2,15). Смрт је поднео за све (Јевр. 2,9), тако задобио вечни откуп (Јевр. 9,12) и коначно смрт уништио (2 Тим. 1,10). Тиме су људи ослобођени од закона греха и смрти (Рим. 8, 12). Крст је зато највећа драгоценост којом се хришћанин може хвалити: „А ја, Боже сачувај, да се чим другим хвалим осим крстом Господа нашега Исуса Христа којим се мени разাপе свет и ја свету“ (Гал. 6,14).

Превасходни значај Христове победе, на дрвету крста, над ђаволом, који је преко дрвета познања добра и зла задобио власт над људима, поред Светог писма налази се и у делима Светих отаца. Они такође јасно истичу да је овом победом Христос осигурао победу над демонима сваком оном који у Њега верује и бори се против њихових замки. Свети Атанасије Велики каже о крсту: „О божанске, заиста, мудрости и оруђа небеског! Крст се поставља и идолопоклонство руши. Крст се диже и ђавола сила уништава“.² Свети Кирило Јерусалимски: „Ако неко не верује сили Распетог, нека пита демоне. Ако неко не верује речима, нека верује чињеницама. Многи су на свету распети, али се ниједног не плаше демони. А само угледавши знак крста, ради нас распетог Христа, демони се страше. Јер они (распети) помреше за своје грехе, а Овај за грехе туђе“.³ Свети Григорије Богослов: „Поражен неочекиваним, као невешт у томе делу, он прибегава крсту, том старом помоћнику и чини знак (крста) против ужаса... Крсни знак је подејствовао, демони су побеђени, страх се расуо“.⁴ Свети Јован Златоуст: „Ако кад треба

¹ Смрт на крсту била је срамна како код Јевреја ("Јер је проклет од Бога сваки који виси на дрвету") (5 Мојс. 21, 23; Гал. 3,13); тако и код Римљана, код којих је "мала рес" (В. Чајкановић, Мит и религија у Срба, Београд 1973,67).

² Мињ. П. Г. 28, к. 1056.

³ Мињ. Т.33,к.733,776.

⁴ Творенија, на руском, С. Петербург 1912, Т. 1,85.

да се изагнају демони, ми употребљавамо крст. Овај исти крст је спасао и преобразио васељену, прогнао заблуду, увео истину, земљу претворио у небо, људе учинио анђелима. Кад имамо крст, демони више нису страшни ни опасни, смрт више није смрт, него сан⁵. На другом месту: „Њиме (крстом) ми се више не бојимо разгорелих стрела ђавољих, јер смо нашли извор живота... Њиме се ми више не бојимо тирана, јер смо прибегли цару“⁶. Свети Јефрем Сирин: „Крст је знак победе над демонима... победе над ђаволом“; „Овим светим оружјем Христос је раскинуо свеједућу утробу ада и затворио пакосна уста ђавола... Наоружавши се њиме, блажени апостоли су победили сву силу вражију... Ако њега будеш узимао у помоћ, неће ти прићи зло и рана неће се приближити телу твоме (Пс. 90, 10). Јер противничке силе видећи њега дрхћу и удаљују се“⁶. Свети Јован Дамаскин: „Онда нечисти духови, присиљавани божанском силом, нехотице изношаху на видело: Не усуђујемо се, говораху, никако противити се Христовој сили и символу Његових страдања који крстом називају. Кад се он изображава, бежимо кукајући, а беже разгоњени сви кнезови ваздуха и владар мрака пре него што се он потпуно изобрази“⁷.

Обе ове истине, да је Христос крстом победио сатану, „одузео од њега робље“, и да је крст верним одбрана од напада демона, налазимо у црквеним песмама и молитвама: „На који је начин победио враг Адама дрветом за јело, на тај си Ти, Господе, победио врага дрветом крсним и страдањем Својим“⁸; „Крстом заштићени противимо се врагу, не бојећи

⁵ Творенија, на руском, С. Петербург 1900, Т. 6,169; Т. 7,559, Т. 2,454.

⁶ Творенија, на руском, Сергијев Посад 1908, Т. 3,423, Т. 2,263; Т. 1,262.

⁷ Живот Варлаама и Јоасафа, Мињ, Т. 96, к. 1153.

⁸ II тропар I сједален среда јутро II гл.; Кад се крст подигао на земљи, пао је напад врага и тиме уништио... (2 тропар I песма I канон, среда II глас); Уништио си власт опасног владара овог света кад си се узносио на дрво, и уништио си клетву (1 тропар 4 песма I канон јутрење среда II глас); На крст приковаи потресао си темеље земље, змију од које потиче злоба убио си, и струје спасења источио си, Христe, свима (1 тропар 5 песма канона, петак I глас; исто 1 тропар 7 песма канона); Узнео си се добровољно на дрво, Исусе, и све ђаволе злочинство срушио си, а људе пале у погубу умом развраћеним узнео си многомилиости (2 тропар песма I канона петак II гл.); Мене, палог преступом, подигао си подизан на крст Речи, свију васкрсење и уздизање, и збацио си нападача који (нас) је збацио, и показао га сасвим недејствена, мртва; слава моћи Твојој (1 тропар канона јутрење петак II гл.); Распет бив на Голготи уништио си главу лукавог и спасао си људе (3 блажена петак II глас); Крстом Сина твога Богоблагодатна, идолска превара се уништи и демонска сила победи (Крстобогородичар 2 сједачем среда V гл.); Сва дрвета шумска нека се радују видећи најчасније дрво освећено страдањем Господњим... које одгони невидљивс бесове далеко (I на Господи возвах четвртак V гл.); Кад си Ти, владару Христe, распет, враг би свезан и смрт се умртви (I сједален по III стихологији јутрења среда VII гл.); Подигнут бивши на дрво (крста), Бесмртни, уништио си све замке ђаволе, Господе слава Ти (2 стихов. вечер. четвртак VII гл.); Христос подизан на крст привуче себи све људе, и обори врага који је све оборио (1 тропар песма канона јутрење петак VII гл.; 2 тропар I песме канона јутрење среда I гл.); Сударивши се с крсним дрветом, умртви се враг и његови злотворни бесови (2 тропар 3 песма канона јутрење среда VIII гл.); О преславног чуда: Живоносно дрво, крст пресвети, данас се уздиже. Радују се сви крајеви земље, страше се војске демона (1 на Господи возвах четвртак увече VIII гл.); Твојим крстом и смрћу, Христe Спасе, обори се ђаволе мучење и смрт се победи (1 тропар III седмице јутрење петак VIII гл.); Исправи се све човечанство кад си Ти, Владару, био положен на крст, и паде војска лукавих демона (3 тропар VIII песма I канона јутрење петак VIII гл.); Смрт си претрпео подизан на дрво и умртвио си онога који је нас умртвио (3 тропар VI песма канона јутрење среда I гл.); Кад си ти био распет, Христe, уништи се мучитељство и би побеђена сила вражија (1 тропар I сједален петак I гл.); Прикован на крст добровољно Добри, обожио си трулежну природу и умртвио си човекоубицу змију (2 тропар III сједален јутрење петак I гл.); Све анђелске силе задивише се гледајући Тебе, Сунце, где се подиже на крст, и началне силе таме бише побеђене (1 тропар IV песма канона јутрење петак I гл.); Радуј се живоносни крсте... који прогониш бесовске војске и анђелске веселиш чинове (2 на Господи возвах III нед. поста); Као велико сунце, сјајем својим осветљаваш оне који су у тами, а демоне опаљујеш предивни крсте (6 тропар IX песме канона јутрење 13. септ.); Крст је анђелима слава и демонима рана (Свјетилен, 14. септ.); Показао си на земљи светлост крста којим си ђавола срушио и човечански род избавио, Господе, стога певамо у славу Твоју (1 тропар 1 песма канона јутрење 7. мај); Радуј се живоносни крсте који прогониш бесовске војске и анђелске веселиш чинове (2 стих на Господи возвах III недеља поста); Ликију данас у весељу анђелски чинови због клањања Твом крсту, јер си њиме, Христe, победио војске бесовске спасавајући човечанство

се његових замки и лајања, јер горди би побеђен и срушен силом Христа на крст прикованог“.⁹

Али крст, као сила којом нас је Христос спасао од власти демона, и којом се и данас одбијају њихови напади, бива то онима који у Христа верују, не онима који не верују: „Реч о крсту онима који пропадају је лудост, а нама који се спасавамо сила Божја“ (1 Кор. 1, 18). Неверним Јудејима проповед о Христу распетом је саблазан, незнабошцима безумље. Верним пак Јудејима и Грцима Распети је Божја сила и Божја премудрост (1 Кор. 1,23,25).

Поред неверних, противници крста Христовог су и разне рационалистичке секте хришћанске, које не само да не поштују крст Христов него се подсмевају нама који га поштујемо велећи да је то безумље. - Кад би теби, веле, пушком или ножем неко убио сина, или добротвора, би ли ти целивао ту пушку, или нож и клањао се пред њима? Не могу да разумем разлику између злочина који међу људима бивају и добровољног страдања Сина Божјег ради нашег спасења.¹⁰ Али наставши се међу православним, они међу знак крста на своје зборнице, или се чак у неким приликама и прекрсте, не искрено, него преварно да би нас обманули и привукли своје учењу. Јасно је да се у таквим случајевима од крста не може очекивати духовна помоћ и заштита.

(3 тропар V песма канона III н. поста); Крст божанствени ево светли јасно пред свим крајевима (земље); он уздиже из Ада род човечански, веома oplенивши Ад, врага обори, гордост демона потпуно погуби (3 на Господи возвах 1. авг.).

⁹ 2 стих јутрење среда VI гл.; Крсно оружје јави се негде у бојевима благочастивом цару Константину непобедива победа вере ради; од њега дрхћу противне силе: он би верним спасење и Павлу похвала (1 тропар II сједален јутрење среда I гл.). Као звезда на небесима светли у Цркви заиста божански крст Твој Христe жегући бесове, а верне осветљавајући (3 на Господи возвах II гл.); Чувани часним крстом Сина твога, Владарко Богородице, сваки напад борци сви лако побеђујемо (крстобогородичан III сједален петак јутр. II гл.); Стекавши палицу моћи, крста Сина твог Богородице, њоме обарамо непријатељске замке (Крстоб. I сједален среда III гл.); Непобедиво оружје дао си нам Христe, крст Твој, и њиме побеђујемо нападе непријатеља (1 стихира вечерња утор. IV гл.); Увек имајући, Христe, крст Твој на помоћ лако газимо замке непријатеља (2 стихов. вечерња утор. IV гл.); Силом крсном ојачани веома, непријатеља врага победисте моћно, трпљењем вашим свети страсотрпци (3 тропар II сједален јутрење среда IV гл.); Твојим крстом, Христe мој, огради ме, да не будем плен вука који тражи моју погибију, и у све дане припрема ми замке и мреже (2 тропар I песма канона јутрење среда IV гл.); Дао си заставу онима који се боје Тебе Господe, крст Твој часни, којим си посрамио начела и силе таме, а нас подигао на првобитно блаженство (2 стихов. јутр. среда IV гл.); Нека нам буде бедем крст Твој, Исусе Спаситељу наш, јер друге наде ми немамо, сем Тебе који си се на њему телом распео (1 стихов. петак, јутр. IV гл.); Крсте, прогонитељу демона, лекару болесних, сило и чувару верних (1 тропар III сједален Петак VI г.); Крсте Христов, светих анђела дивљење, а ђаволу и бесовима тешка рано, спасавај слугс твоје (III стихира на Господи возвах уторак VII гл.); Чуваии крстом сина твога Дјево, избегавамо нападе бесовске (Крстобогоричан I сједален петак VII гл.); Часни крст Твој, Христe, оружје је свету и непобедна победа; обарајући њиме и невидљиве непријатеље, благодарно Ти певамо (1 тропар III сједален петак VII гл.); Христоносни крсте мој, чувару мој непобедиви, на демоне моћна сило! (4 тропар IX песме канона јутрење III недеља поста); Ходите верни, поклонимо се дрвету којим се удостојисмо стући главе невидљивих непријатеља (1 стихира при клањању крсту, јутрења III недеља поста); Дрхћу војске непријатеља демона од крста којим се Христова црква знаменује (2 тропар I канон VI песме 13. септ.); Крст се уздиже и демони прогоне (1 на Господи возвах мале вечерње 14. септ.); Данас се крст уздиже и демони беже (Слава и ииње на литији 14. септ.); Као штитом заштићени, Владару, знаком непобедног крста, кога Злобни не подносећи нестају с мноштвом демона (1 тропар III песме канона 7. мај; Данас се знак крста јави победоносан над страстима и бесовима (2 тропар I песме канона јутрење 1. авг.); Протививши се чарањима демонским, песмама Духа и знаком крста девство си сачувала (Св. Јустина, 2. октобар, 3. стихира на Господи возвах).

¹⁰ „Зашто они (демони) само чувши о крсту обраћају се у бекство? ... Због чега се беси страше од њега? Зар не због силе Распетог на њему! Кад би се они бојали крста самог по себи, то би било врло недостојно духовних бића. Но многи су и до њега и после њега били распети, а двојица чак заједно с њим. Шта би било кад би ко стао призивати име распетог разбојника, или тог или код другог, хоће ли побећи бес? Неће, него ће се још подсмејати. А кад поменеш Исуса Назарећанина они беже као од огња“ (н. д. Т. II, 533).

Крст Христов, дакле, верним је моћно оружје за одагнање демона. Али он није фетиш, не дејствује магијски, само својим присуством, него је неопходна вера у Сина Божјег пострадаога за нас, и саображење целокупног свог поступања и живота према тој вери. Наш однос према духовном свету и духовним вредностима не може бити механички, него морални. По речи Господњој, само чисти срцем могу видети Бога и укључити се у Његову благодатну силу и помоћ. Где тога не би било, дејство крста би изостало. Штавише, и онде где би човек правилно веровао, али се према крсту односио немарно, или знак крста чинио механички, без пажње и поштовања, не само да му крст не би био на корист, него на штету. Свети Јован Златоуст вели: „Не треба га (крст) начинити просто руком, него томе треба да претходи расположење срца и пуна вера. Ако га тако изобразиш на свом лицу, то ниједан нечисти дух неће моћи да ти се приближи, видећи овај мач којим је он рањен, видећи оно оружје од ког је добио смртну рану“.¹¹ Свети Јефрем Сирин исто тако саветује: „Уместо штитом покриј се Часним крстом, знаменујући њиме све делове тела и душу. А овај се не чини само руком, него и мишљу и пажњом твојом, и када лежеш и устајеш прекрсти се у име Оца и Сина и Светога Духа. Јер ово је јако оружје, и нико те неће моћи победити кад станеш под његову заштиту“.¹² На потребу чврсте вере при стављању знака крста, опомиње и Свети Кирило Јерусалимски: „Не стидимо се, дакле, крста Христовог. Ако се други скрива, ти се јавно прекрсти по челу, да демони, видећи царски знак, са дрхтањем беже далеко“. Крст је „велика заштита, бесплатна за сиромашне, без напора за болесне; он је знак благодати Божје за верне и страх за демоне. (Христос) их је победио кроз њега (крст), јавно их осрамотивши. Јер кад виде крст, подсети се на Распетог и боје се њега Који је згазио главу змије“.¹³

Сасвим је, дакле, могуће да се онде где се неправилно, или преварно чини знак крста, или држи крст у кући ипак јављају демони, поготово што су крстови спиритиста, као иконе, редовно неосвећени. Са освећеним крстом медијуми, или „трубе“, или „цркве“ како их спиритисти називају, не могу „ухватити везу“ са духом, што је и разумљиво, јер се у Чину благословенија и освјашченија новосооруженог креста моли за њега: „Цркви својој непобедно оружје и моћну заштиту и одбрану вере, и избављање од свију замки ђавољих, и велику наду на спасење... И подај му да буде знамење страшно и снажно према

¹¹ Творенија, С. Петербург 1901, Т. VII, 558. Вера је неопходна и код других црквених чинова и Св. тајни (уп. Др Л. Мирковић, Литургија, Београд 1967, II, 2, стр. 18,70,122). У свом Лимонару, преп. Јован Мосх наводи како су једном упитали Св. Атанасија Великог: Да ли се може признати кршеним онај који није због вере, него због било каквих других разлога примио крштење? Св. Атанасије одговара да је чуо од стараца, како су за време неке епидемије, у време његовог претходника, Св. свештеномуч. Петра, неки незнабошци, не би ли се спасли од епидемије, прибегли крштењу. Св. Петру јави се неко сличан анђелу, па му рече: Зашто нам шаљете овамо запечаћене мешине, али потпуно празне? (Луг духовни, превод на руски свешт. М. Хитрова, Св. Тројицка Сергијева лавра 1896,198). И канониста Т. Валсамон наводи како су у време цариград. патријарха Луке Хрисоверга (1156-1169. г), неки Агарјани говорили да су хришћани, јер су крштени као деца, пошто њихови родитељи, као и други сународници, сматрају да је зао дух у сваком новорођенчету и да "смрди као псето" (ката кинос озин), док не прими хришћанско крштење. У свему су осталом живели и поступали као муслимани. Овакво крштење, зато што није тражено и примљено ради спасења у Христу, него као телесни лек, или магија, разумљиво није им се могло признати (Милаш, Правила, Н. Сад, 1895, I, 610). Поводом неких Јевреја који су такође неискрено прилазили хришћанству и крштавали се, VII вас. сабор, својим 8. правилом, вели да се не могу примити у заједницу, нити им се могу деца крштавати (Милаш, н.д. I, 609; Пидалион, изд. Астир, Атина 1970,330).

¹² У Л. Мирковић, Литургија, Београд 1965, I, 298.

¹³ Н. д. Т. 31, Катих. IV, 14, стр. 71; Катих. XIII, 36, стр. 168. О потреби вере при осењавању крсним знаком говори се и у црквеним песмама: "Дрво Твог крста, Христе Боже, показао си нама који верујемо у Тебе, и њиме си победио оног који има власт смрти, и оживео нас умртвљене грехом (1 стиховња Окт. јутр. среда II гл.); Пречасни крст, освети наше душе и тела силом својом и од сваке штете противника сачувај неповредиве оне који ти се клањају (I хвал. III нед. поста); Твој часни крст победа је над непријатељима; њега си дао, Речи, на спасење душа нас који те вером славимо (2 тр. V п. јутр., среда IV гл.).

свима видљивим и невидљивим непријатељима, прогоњење и победа свију превара, заседа и напада ђаволских“.¹⁴ Тако се молило и у старини при освећењу крста: „Господе Сведржитељу... благослови и освети овај животворни крст за заштиту душа и тела, за одгоњење демона и сваког противника, да чува ово место...“¹⁵

Суштина спиритистичке заблуде је:

1. Не у томе што они желе да дознају божанску истину, него што до ње хоће да дођу мимо Цркве, која је, по речи апостола Павла, „стуб и тврђава истине“ (1 Тим. 3, 15). Већина њих долазе у цркву на богослужење, учествују са православнима у молитвама, тајнама и молитвословљима. Али се према Цркви ипак односе антагонистички сматрајући је недовољном, нижим ступњем духовног сазнања и доживљавања, и тек у својим посебним скуповима, „сеханама“, долазе до пуне истине и сазнања.¹⁶ Не задовољавајући се Откривењем које је дао Господ Исус и Дух Свети Цркви, они траже готово свакодневно ново откривење, заборављајући опомену Светог апостола Павла: Ако би вам ми, или анђео с неба проповедали еванђеље друкчије него што вам проповедасмо нека је анатема (Гал. 1, 8). Све што нам је потребно за спасење Господ Исус и Дух Свети откривају нам преко Еванђеља, Сабора и Светих отаца. Инсистирати, из просте радозналости да оно што нам није откривено, или зато што не бисмо могли разумети, или нам не би било од духовне користи, ипак дознамо околичним путем, - нити може бити добро, нити изаћи на добро. А то баш чине спиритисти, по речи московског митрополита Филарета: „Слично лоповима, спиритисти настоје да отворе врата вечности лажним кључевима“.¹⁷

Борећи се против спиритизма, Црква се не бори против пророштва као таквог, јер оно постоји у њеној основи. Бог преко пророштва објављује своју вољу, „а сагласно овој Црква живи и дела“.¹⁸ Према Милтијаду, апологету из 2. века, дар пророштва постојаће у Цркви „до последњег доласка Господа“.¹⁹ Него се Црква, као и у доба монтаниста бори против лажног пророштва. Још Папије Јерапољски говори о лажним пророцима и указује на њихове ознаке. О лажном пророку, вели: „Не долази где су сабрани људи праведни, него их избегава; лепи се уз људе двоједушне и празне и у тајним местима пророкује и вара их говорећи свагда празно, по њиховим жељама, јер празним и одговара... А кад дође где су сабрани људи праведни, који имају дух божански, и кад се они помоле, тад се овај човек показује празан, и дух земаљски од страха бежи од њега, постаје онај човек нем и сасвим побеђен не могући ништа да каже... Тако и пророци празни кад дођу међу праведне духове, какви дођу, такви и остану“.²⁰ Тако бива и са спиритистичким медијумима у присуству људи правоверних и истински побожних.

2. Осим тога, од особитог је значаја да је благодат пророштва у Цркви увек била у вези с благодаћу „расуђивања“ (1 Кор. 14, 29) и „разликовања духова“ (1 Јов. 4, 1). Због тога, како разложно расуђује проф. Афанасјев: „Пророштво се састоји из пророкових речи и црквеног испитивања, а то значи да пророштво припада Цркви као откривење њој и за њу. Изван Цркве, не може бити расуђивања и испитивања пророчке речи. Реч пророка

¹⁴ В. Николајевић, Дополнителни Требник, Карловци 1911, стр. 58.

¹⁵ Рукоп. грч. Евхологион Синај. библиот. бр. 973 из 1153. г., у Дмитријевскиј, Евхологиа, Кијев 1901, 123.

¹⁶ У свом ставу према Цркви спиритисти су слични старим монтанистима. Монтанисти нису одбацивали православне догме. Али су пророчанствима својих пророка давали већи значај него еванђелској науци (В. Стефанидис, Еклисиастички историја, Атина 1970, 81; П. Малички, Историја Хришћанске цркве, Београд 1933; I, 98). Спиритисти се такође називају "духовним" као што су чинили монтанисти називајући себе "пневматики", а православне "душевним" (психики). Неки спери-тисти наређују пост дужи и строжији од црквеног, као и монтанисти итд.

¹⁷ Теодор Титов, Савремена мистика са догматског гледишта, Ниш 1932, 50.

¹⁸ Николај Афанасјев, Церков Духа Свјатаго, Париз 1971, 124.

¹⁹ Исто, 125.

²⁰ Пастир, Заповест XII, 13-16, Вивлиотхики Еллинон патерон, изд. Апост. диакона Атина 1955, Т. III, 64.

речена ван Цркве престаје бити пророштво, а сам пророк је лажни пророк, зато што је пророштво служење Цркви и бива у њој самој“.²¹

3. Као непогрешно начело треба да буде опомена Светог Пахомија Великог: „Треба угушивати у себи сваку жељу за откривањем (виђењем). Кома треба открити и шта - ствар је Божја. Да ми сами стремимо томе својом жељом сасвим је неумесно. Колико ми имамо искуства, таква је жеља увек била почетак преваре. Ђаво је посеје, и кад успе да је разгори и увуче, успева и да обмане виђењима и откривењима лажним“.²²

4. Даље спиритисти греше што за себе веле да су „прави богомољци“, о којима је говорио Господ жени Самарјанки (Јов. 4, 23) да ће се молити Духом и истином, те да је стога на њиховим „сеханама“ присутан Дух Свети. Међутим, Духа Светог ту не може бити, јер је Он у Цркви православној, као што вели Свети Иринеј Лионски: „У њој је Бог поставио апостоле, пророке, учитеље и уопште дејства Духа. Стога, где је Црква онде је и Дух Божји, и где је Дух Божји онде је Црква и свака благодат. А Дух је истина“.²³ Према Светом Јовану Златоусту, Дух Свети је начело постојања Цркве: „Кад Дух не би био присутан, не би било Цркве; ако Црква постоји, јасно је да је Дух присутан“.²⁴ И савремени богослови говоре о томе исто: „Црква је благодатни организам, вели проф. Афанасјев, не зато што је некад примила дарове Духа које она чувао у некој ризници, нити зато што неки у њој примају харизму, него што она живи и дејствује Духом. Она је место његовог дејства. Нема живота у Цркви, нема дејствовања у њој, нема служења у њој без Духа, најзад нема саме Цркве. Основана Христом на Тајној вечери, она се остварила на Педесетници кад је прослављени Господ послао ученицима Духа. Почевши од тог дана Дух живи у Цркви, и Црква живи Духом“.²⁵ Једнако о томе говори проф. др Јустин Поповић: „Христос је Духом Светим у Цркви и Црква је Духом Светим у Христу. Христос је глава Цркве; Дух Свети је душа Цркве“. И даље: „У ствари у Богочовечанском телу Цркве целокупни подвиг спасења обавља се Духом Светим. Он је који нам у Исусу открива Господа; Он је који вером усељује Господа Христа у срца наша; Он је који нас помоћу св. Тајни и св. врлина сједињује с њим... И опет: Он је којим се у човечанском свету остварује све што је Христово: целокупни Богочовечански домострој спасења, јер је Он Душа у Богочовечанском телу Цркве“.²⁶

Као што је безуспешно тражити Цркву изван Духа Светог, тако је исто безуспешно тражити Духа Светог у заједницама које не припадају Цркви. Свети Иринеј Лионски изрично каже да не могу имати дејства Духа они који не приступе Цркви, и да се од ње, као од материнских груди храни за живот сваки који црпе из пречистог извора који истиче из тела Христовог.²⁷ Не може, дакле, бити сумње да се онај који се јавља у мрачним собама таквих заједница и издаје за Духа Светог „лажа и отац лажи“ (Јов. 8,44).

5. Даља погрешка спиритиста је њихова вера да се душе покојних могу по вољи јављати људима и давати одговоре на њихову љубопитљивост. Јављање пророка Мојсија и Илије на Тавору, као и јављање духа Самуиловог Саулу, изузетне су појаве у Светом писму с циљем да покажу да је Исус Христос Господ живих и мртвих и да није против Закона и Пророка, као што су говорили фарисеји (Јов. 9,10). Јављање духа Самуиловог допуштено је да изобличи грех Саулов, одступања од Бога и обраћања жени „с врачарским духом“. У том истом смислу треба схватити јављања душа упокојених о којима се говори у Житијама Светих. Ова јављања су „искључиви случајеви који су се

²¹ Н.д. 129.

²² Древније иноческе уставе, собр. еп. Феофаном, Москва 1892, стр. 83.

²³ П. Трембелас, Догматики, Атина 1959, II 342.

²⁴ Исто, 328.

²⁵ Н.д.1,2.

²⁶ Православна црква и екуменизам, Солун 1974,23,25.

²⁷ III, XXIV, у Трембелас, Догматики II, 343.

догодили по особитом Божјем благоволењу према Његовим избраницима“.²⁸ И према тучењу Светих отаца, немогуће је да се душе покојника јављају по вољи и жељи живих. Свети Јован Златоуст вели: „Није могуће овуда блудити души која се већ одселила од тела“, јер је „Бог за душама умрлих запро врата вечности и ни једној од њих није дозволио да се јавља живима, да се не би ђаво користио дозволом да може шкодити и варати људе“.²⁹

Зато је јасно да се на спиритистичким сеансама јављају демони, као што вели Блажени Августин: „Никаква моћ ђаволска, никакво заклинање не може дозвати душе умрлих, и отуда, се јављају не душе умрлих, него демони“.³⁰

6. Спиритисти греше и у томе што знају да њихови духови износе више пута лажи, а затим наредбе које су у моралном погледу недопустиве. Или као што каже проф. Титов да њихови духови могу побуђивати људе на преступе и мистифицирати оне који их из простог љубопитства изазивају... Осим тога, привидна откривења духова и њихови зли савети често су доводили до ослабљења морала, растројства начела породичног живота и сваковрсних злочина“.³¹ Многи спиритисти, по наређењу духова побратиме се и посестриме (што Црква забрањује), „духовно се везују“, као што они веле, али се често те „духовне“ везе завршавају телесно, блудом и другим гресима. Разуме се само по себи да би то било немогуће кад би та наређења долазила од Духа Светог, анђела, или душа Светих.

И у погледу телесног здравља, дуже бављење спиритизмом има тешке последице „растројавајући нервни систем учесника сеансе, изнурује здравље, каткад води самоубиству и лудилу“.³² То је примећено још пре више од сто година, кад је бављење спиритизмом узело маха у Америци, те су многи грађани својим представкама указивали властима „да занимање спиритизмом показује штетан уплив на физички састав и морални карактер народа“. Заиста, како даље вели проф. Титов: „Није могуће у исто доба бити веран хришћанству и занимати се спиритизмом“.³³ Поготово што многи спиритисти верују у реинкарнацију, тј. поновно рађање у другом телу, и долазак на свет уколико у овом животу на земљи не остваре спасење.

7. Спиритисти су доспели до ових погрешних схватања и удаљили се од Цркве већином покренути гордошћу. Преластили су се жељом да мимо Цркве, мимо свештенства, имају непосредну везу са небеским светим, Духом Светим, анђелима, апостолима и душама покојника кад год зажеље. Слично Монтану који је из прекомерне жеље за првенством потчинио себе противнику (ђаволу), и лажним пророцима који, како вели Јерма, уздижу себе и желе да имају првенство, тако и ови из сујете сматрају себе избраницима Божјим, духовним људима којима је спасење осигурано. Свакако да се тим путем не може доћи Богу, „јер се Бог гордима противи, а смиреним даје благодат“ (1 Петр. 5,5). Какво се добро може наћи код оног коме се Бог противи?

Но морамо признати да у томе што су ови људи напустили „извор воде живе, и ископали себи студенце испроваљиване који не могу да држе воду“ (Јер. 2, 13), има кривице и до нас свештеника. Својим лакомисленим поступцима, прекомерном бригом за ствари овог света делујемо саблажњиво на верне да они изгубе поверење у Цркву која има такве пастире. Велики део кривице да једна таква личност као што је био Тертулијан скрене у монтанизам, имали су савремени недостаци црквеног живота, поготово свештенство.“Он је горко иронисао да су апостоли зато основали Цркву да би се епископи

²⁸ Титов, Н.Д. 30.

²⁹ Исто, 31.

³⁰ Исто, 33.

³¹ Исто, 33.

³² Исто.

³³ Исто.

користили црквеним приходима пажљиво се ограђујући од било каквих опасности са стране римске власти“.³⁴ И Оригенове критике ондашњих прилика су беспоштедне. Уместо да будемо свима слуге за спасење, „ми или не схватајући шта хоће Исус својом науком, или презирући толике савете Спаситељеве, такви смо да понекад превазилазимо сујетом и рђаве кнезове незнабожаца...“³⁵ Осим сујете и бриге за пролазно, многи од нас, верне који желе пунији, интензивнији религиозни живот, препуштамо саме себи. Завршимо богослужење, или другу свештену радњу, на застарелом, неразумљивом језику, не проговоривши ни речи објашњења прочитаног Светог писма, или кога православног учења, повлачимо се у стан, својој породици. Верни остаје сам са проблемима своје вере, без еванђелског одговора на питања која им постављају разни сектанти, или атеисти. Нити их као добри пастири водимо на добру пашу еванђелске науке, нити будно стражаримо над својом и њиховом вером да одмах приметимо долазак непријатеља, укажемо на њега и његово криво учење, на шта смо се заклели приликом рукоположења. И кад нас упитају, одговарамо с досадом и суво: „Не слушај их, то су јеретици, или безбожници!“ без изношења разлога и озбиљнијег објашњења. Без свега онога што је вернима давао богомољачки покрет, није чудо да они које све то озбиљније интересује потраже објашњење од суботара, адвентиста, спиритиста. Или наставе да падају све ниже и ниже у најпримитивнију побожност, која не може дати одговор ни себи, ни другима о својој вери ни на најпростија питања, а камоли она која проналазе и постављају извежбани противници. Корак у безверје одатле је кратак.

Не заборавимо да смо дужни да своју веру, не намећући је, проповедамо речима и у време и невреме, а хришћанским животом свагда. Јер нас Часни крст, свете Тајне и припадност православљу не спасавају механички. Потребна је жива вера која кроз љубав дејствује (Гал. 5,6).

³⁴ Афанасјев, н.д. 141.

³⁵ Тумачење Мат. гл. 20, 27-28, Вивлиотхики тон Еллинон патерон, изд. Апост. диакониа, Атина 1958, Т. 14, стр. 39.